

рентоспособности / Т. А. Белоброва, Н. Г. Базавлук // Мегатренды развития глобальной экономической системы: ведущие акторы, фреймы и детерминанты инновационных сдвигов : монография / М-во образования и науки Украины ; [О. В. Чернега и др.]. – Донецк : ТОВ "Східний видавничий дім", 2014. – С. 185–202.

References: 1. Butnik-Siverskyi O. V. *Intelektualnyi kapital: teoretichnyi aspekt* [Intellectual capital: a theoretical aspect] / O. V. Butnik-Siverskyi // *Intelektualnyi kapital*. – 2002. – No. 1. – P. 16–27. 2. Kendiukhov O. *Hnoseolohiia intelektualnoho kapitalu* [Gnosiology of intellectual capital] / O. Kendiukhov // *Ekonomika Ukrainy*. – 2003. – No. 4. – P. 28–33. 3. Zhuravlova I. V. *Empirychnyi analiz vplyvu protsesiv funktsionuvannia intelektualnoho kapitalu na rezultaty diialnosti pidpriemstv* [An empirical analysis of the impact of functioning of intellectual capital on enterprise performance] / I. V. Zhuravlova // *Aktualni problemy ekonomiky*. – 2013. – No. 4 (142). – P. 119–127. 4. Kovtunenکو K. V. *Osnovni pidkhody do formuvannia intelektualnoho kapitalu: zmist ta rol v innovatsionomu rozvytku pidpriemstva* [Basic approaches to the formation of intellectual capital: content and role in the development of innovative enterprises] / K. V. Kovtunenکو // *Ekonomika rozvytku*. – 2013. – No. 3 (67). – P. 59–62. 5. Lin C. Y.-Y. *National Intellectual Capital: A Comparison of 40 Countries* / C. Y.-Y. Lin, L. Edvinsson. – New York : Springer, 2011. – 392 p. 6. Belobrova T. A. *Innovatsionnaya determinanta kachestvennykh izmeneniy konkurentosposobnosti* [Innovative determinant of qualitative changes of competitiveness] / T. A. Belobrova, N. G. Bazavluk // *Megatrendy razvitiya globalnoy ekonomicheskoy sistemy: vedushchie aktery, frei-*

my i determinanty innovatsionnykh sdvigov : monografiya / M-vo obrazovaniya i nauki Ukrainy ; [O. V. Chernega et al.]. – Donetsk : TOV "Skhidnyi vydavnychiy dim", 2014. – P. 185–202.

Інформація про автора

Базавлук Наталія Григорівна – асистент кафедри міжнародної економіки Вищого навчального закладу Укоопспілки "Полтавський університет економіки і торгівлі" (36014, Україна, м. Полтава, вул. Ковалю, 3, e-mail: natabazavluk@ukr.net).

Інформация об авторе

Базавлук Наталія Григорьевна – асистент кафедри міжнародної економіки Вищого навчального закладу Укоопсоюзу "Полтавський університет економіки і торгівлі" (36014, Україна, г. Полтава, ул. Ковалю, 3, e-mail: natabazavluk@ukr.net).

Information about the author

N. Bazavluk – assistant of International Economics Department of the Higher Educational Establishment of Ukoopspilka "Poltava University of Economics and Trade" (3 Koval St., 36014, Poltava, Ukraine, e-mail: natabazavluk@ukr.net).

*Стаття надійшла до ред.
21.11.2014 р.*

УДК 378:001.891(477)

JEL Classification: I23; O34

УДОСКОНАЛЕННЯ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Волюков В. В.

Розглянуто питання організації науково-дослідних робіт у вищих навчальних закладах. Акцентовано увагу на необхідності підвищити ініціативність університетів як основних учасників інноваційного процесу. Розкрито сутність наявного підходу до трансферу технологій у вищих навчальних закладах України та запропоновано його розширення на засадах маркетингу, що наведено у вигляді схеми. Визначено основні групи проблем, які уповільнюють розвиток трансферу технологій та комерціалізації інтелектуальної власності в університетах. Обґрунтовано, що для підвищення ефективності трансферу необхідно використовувати логіку комерціалізації результатів наукових досліджень вищих навчальних закладів, яка орієнтована на випереджальне врахування попиту реального сектору економіки в інноваціях на основі використання сучасних інструментів маркетингу.

Ключові слова: трансфер, вищі навчальні заклади, інтелектуальна власність, комерціалізація результатів наукових досліджень, фундаментальні дослідження, прикладні дослідження.

УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ТРАНСФЕРА ТЕХНОЛОГИЙ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

Воликов В. В.

Рассмотрены вопросы организации научно-исследовательских работ в высших учебных заведениях. Акцентируется внимание на необходимости повышения инициативности университетов как основных участников инновационного процесса. Раскрыта сущность существующего подхода к трансферу технологий в высших учебных заведениях Украины и предложено его расширить с использованием основ маркетинга, что представлено на схеме. Определены основные группы проблем, которые сдерживают развитие трансфера технологий и коммерциализации интеллектуальной собственности университетов. Обосновано, что для повышения эффективности трансфера необходимо использовать логику коммерциализации результатов научных исследований высших учебных заведений, которая будет ориентирована на опережающий учет спроса реального сектора экономики в инновациях на основе использования современных инструментов маркетинга.

Ключевые слова: трансфер, высшие учебные заведения, интеллектуальная собственность, коммерциализация результатов научных исследований, фундаментальные исследования, прикладные исследования.

IMPROVEMENT OF TECHNOLOGY TRANSFER IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

V. Volikov

Questions of organizing scientific and research activities in higher educational establishments have been considered. Attention has been focused on the necessity of increasing the initiative of universities as the main participants in the innovative process. The essence of the current approach to technology transfer in higher educational establishments of Ukraine has been disclosed and its development has been proposed based on the principles of marketing, that is presented in a scheme. Main groups of problems which restrain the development of technology transfer and commercialization of universities' intellectual property have been determined. Raising the technology transfer effectiveness has been proved to require the use of the logic of commercialization of higher educational establishments research findings with a view to anticipating the real economy sector's demand for innovations based on using modern marketing tools.

Keywords: transfer, higher educational establishments, intellectual property, commercialization of scientific research findings, fundamental research, applied research.

Прискорення темпів інтеграції вітчизняної економіки у світову у 2014 році призвело до різкого зростання конкуренції на українських ринках. Недосконалість технологій, які використовуються українськими підприємцями, стало наслідком їх неспроможності конкурувати з високорозвиненими підприємствами країн Європейського Союзу, США, Китаю та ін. Обмеженість ресурсів, зокрема фінан-

сових, значно уповільнює інноваційний розвиток українських виробників товарів та послуг. За цих обставин зростає роль вищих навчальних закладів як носіїв сучасних розробок, які отримані в результаті наукових досліджень і готові до впровадження в різних галузях української економіки. Тому особливу увагу слід приділити забезпеченню більш тісного зв'язку між наукою, освітою, бізнесом і владою,

що можливо тільки за умов удосконалення існуючої національної інноваційної системи, у складі якої вирішального значення набуває інноваційна інфраструктура вищих навчальних закладів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій довів, що питанням удосконалення інноваційної інфраструктури у вищих навчальних закладах приділяється багато уваги з боку зарубіжних та вітчизняних вчених, а також фахівців у сфері інноваційної діяльності. Так, В. Гесць та інші автори роботи [1] у результатах своїх досліджень роблять висновок, що визначальним фактором для інноваційного розвитку вітчизняної економіки є наявність сучасних результатів науково-дослідних робіт у вищих навчальних закладах (ВНЗ) України. Науково-технологічний розвиток на рівні підприємств, галузей, регіонів та країни можна забезпечити тільки завдяки функціонуванню ефективної національної інноваційної системи, де досконалість інфраструктури ВНЗ відіграє вирішальну роль, але в наведених результатах їхніх досліджень недостатньо уваги приділяється захисту прав на інтелектуальну власність у процесі трансферу технологій у вищих навчальних закладах.

Колективом авторів роботи [2] на чолі з В. Пономаренком досліджено світовий досвід щодо інноваційного розвитку країн з інтелектуальною економікою та обґрунтовано пріоритетні напрями розбудови суспільства, в якому вищі навчальні заклади з розвиненою власною інноваційною інфраструктурою відіграють важливу роль у реалізації державної інноваційної політики. Особлива увага приділена питанням комерціалізації інтелектуальної власності та трансферу нових технологій, розроблених у ВНЗ для їх впровадження в діяльність вітчизняних підприємств на основі використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, але потребують більш детального опрацювання питання, які стосуються використання сучасних інструментів маркетингу для забезпечення ефективної комерціалізації інтелектуальної власності вищих навчальних закладів.

П. Перерва та його співавтори [3] за результатами проведених досліджень світового досвіду й узагальнення сучасних розробок вітчизняних науковців у сфері трансферу технологій пропонують науково-методичні рекомендації щодо вдосконалення організаційно-економічного механізму впровадження/використання інтелектуальних продуктів. Також розглянуто питання стосовно специфічних форм технологічного обміну, моделювання процесів трансферу технологій з використанням традиційних і сучасних моделей трансферних процесів та їх аналізу, особливостей міжнародної передачі технологій, проблем комерціалізації результатів інтелектуальної праці і т. ін. Однак недосконалість системи оплати праці науково-педагогічних працівників у ВНЗ України не приділено потрібної уваги.

У роботі [4] під загальним керівництвом П. Цибульова ґрунтовно опрацьовано питання управління трансфером технологій, зокрема у вищих навчальних закладах. Насамперед це стосується уточнення об'єктів та суб'єктів трансферу технологій, його форм та основних етапів, розвитку й посилення зв'язків між наукою і освітою, удосконалення нормативно-правової бази у сфері комерціалізації інтелектуальної власності, оцінювання економічної ефективності інноваційних проектів тощо. Проте поза увагою залишились проблеми виплати дивідендів науковцям ВНЗ державної форми власності, що пов'язано насамперед з недосконалістю нормативно-правової бази у сфері комерціалізації інтелектуальної власності.

О. Коюда у своїй роботі [5] розглядає теоретико-організаційні проблеми створення та діяльності наукових парків на базі ВНЗ в Україні, узагальнює досвід розвинених

країн світу щодо створення й функціонування інноваційних структур, методів державної підтримки технологічних та наукових парків. У цій роботі висвітлено основні проблеми комерціалізації інтелектуальної власності у вищих навчальних закладах та запропоновано рекомендації щодо вдосконалення цього процесу, однак потребує більш поглиблених досліджень питання стосовно форм залучення молодих вчених ВНЗ до виконання НДР на базі наукового парку.

На думку Ю. Рубіна [6], головним завданням для університетів має стати вдосконалення організації наукової діяльності. Особливо це стосується сфери комерціалізації результатів науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт й підготовки висококваліфікованих кадрів для вітчизняної економіки, які володіють сучасними знаннями і спроможні впроваджувати інновації у всіх сферах суспільства. Утім недостатньо висвітлені форми стимулювання працівників ВНЗ, які сприятимуть підвищенню їх зацікавленості у формалізації власних наукових здобутків для подальшого їх розміщення в загальній базі даних результатів НДР вищого навчального закладу.

Результати дослідження та узагальнення світового досвіду у сфері трансферу технологій і комерціалізації інтелектуальної власності вищих навчальних закладів та наукових установ у своїх працях висвітлюють і багато інших авторів. Як приклад, у роботах [7 – 18] запропоновано заходи щодо вдосконалення системи трансферу технологій у ВНЗ та наукових установах, підготовлено рекомендації стосовно проведення моніторингу й аналізу результативності науково-технологічної діяльності, розроблено пропозиції щодо вдосконалення системи державного управління у науково-технологічній та інноваційній сфері, обґрунтовано необхідність удосконалення вітчизняної законодавчо-нормативної бази у сфері інноваційної діяльності тощо. Але, незважаючи на численні наукові роботи у цьому напрямі, сьогодні негайного вдосконалення потребує наявна в Україні модель трансферу технологій та комерціалізації результатів наукових досліджень ВНЗ відповідно до сучасних вимог на основі вивчення світового досвіду і результатів робіт провідних вітчизняних вчених та фахівців цієї сфери.

Метою статті є розвиток науково-методичного підходу до трансферу технологій у вищих навчальних закладах та обґрунтування рекомендацій щодо його практичного використання.

Інноваційний розвиток економіки України значною мірою залежить від досконалості механізму, який забезпечує трансфер технологій від вищих навчальних закладів та наукових установ на вітчизняні підприємства. Провідні українські вчені у наведених результатах своїх досліджень щодо вивчення світової практики обґрунтовують, що "...інноваційною вважають таку модель розвитку, яка безпосередньо ґрунтується на отриманні нових наукових результатів та їх технологічному впровадженні у виробництво, забезпечуючи приріст ВВП головним чином за рахунок виробництва і реалізації наукоємної продукції та послуг" [18, с. 31]. Сьогодні головні творці потенційно цінних інтелектуальних активів зосереджені у вітчизняних університетах, які повинні відігравати ключову роль у створенні й впровадженні інновацій у всіх сферах суспільства. Міністерство освіти та науки (МОН) України фінансує розвиток наукової складової в українських вищих навчальних закладах за рахунок державного бюджету та міжнародних фондів. Щороку витрачаються величезні кошти. Вищі навчальні заклади звітують у МОН України про отримання наукових результатів світового рівня, які так і залишаються не ре-

лізованими на потреби суспільства. Тому сьогодні важливим для Уряду є вирішення питання, як отримати прибуток від цих інвестицій. І це потребує від університетів запровадження ефективної стратегії для забезпечення максимальної реалізації їх наявного науково-технологічного потенціалу для інноваційного розвитку вітчизняної економіки [1 – 6; 8 – 14; 17].

Прискорена інтеграція економіки України у світовий простір, яка сьогодні відбувається занадто швидко, змушує Уряд висувати нові, більш високі вимоги до національної системи освіти. Діяльність ВНЗ повинна бути більш ініціативною. Зокрема це стосується диверсифікації процесу реалізації освітянських послуг та наукових досліджень. Вищі навчальні заклади мають стати найбільш прибутковими та ініціативними учасниками інноваційного процесу, використовувати нові підходи до організації своєї діяльності, враховуючи досвід та основні тенденції розвитку провідних університетів світу. Особливо це стосується сфери трансферу технологій, управління процесами створення, виробництва та збуту інтелектуальних продуктів, формування й розвитку регіональної інноваційної інфраструктури знань для забезпечення вітчизняних підприємців сучасними технологіями світового рівня, які мають високий відсоток інтелектуальної складової. Реалізація такого підходу потребує наявності високорозвиненого інтелектуального капіталу та ефективно діючої інноваційної інфраструктури у ВНЗ, удосконалення національного законодавчого та нормативного забезпечення, а також інших структурних та якісних перетворень [1 – 19].

Визначальним для формування, функціонування та реалізації інтелектуального капіталу ВНЗ є використання ефективних інструментів менеджменту, що передбачає створення відповідних умов для забезпечення максимального збігу життєво важливих інтересів працівників і стратегічних інтересів вищих навчальних закладів. На жаль, наявна сьогодні система управління інтелектуальним капіталом у вітчизняних ВНЗ недостатньою мірою враховує основні особливості, які притаманні цьому процесу, а саме: значна частина робочого часу викладачів присвячена акумулюванню знань та підготовці до освітянської діяльності, що значно зменшує їх можливість залучатись до виконання наукових досліджень; науково-педагогічні працівники виконують науково-дослідні роботи (НДР), як правило, в рамках предметної області кафедри та дисциплін, які вони викладають, і тому недостатньо розвиваються міждисциплінарні та міждисциплінарні напрями; наукові дослідження досить часто відповідають науковим інтересам викладачів і не завжди спрямовані на вирішення найважливіших питань з урахуванням реального сучасного попиту на ринку; доволі часто відсутня відповідна матеріально-технічна база для виконання НДР та апробації отриманих результатів на високому світовому рівні, а сучасне українське законодавство не сприяє розвитку тіснішого співробітництва з підприємствами в напрямі розвитку виробничих можливостей ВНЗ для випуску інноваційної продукції та послуг на основі використання власних наукових результатів; існують обмеження у формах та системі оплати праці науково-педагогічних працівників, що призводить до відсутності їх зацікавленості і, як наслідок, згортання науково-дослідних робіт у вищих навчальних закладах [2; 7; 10 – 13].

Наукові дослідження, які здійснюються викладачами кафедр та науковцями у вітчизняних ВНЗ, автор пропонує об'єднати у групи. По-перше, це фундаментальні та прикладні науково-дослідні роботи на замовлення МОН України, які фінансуються за рахунок загального фонду державного бюджету; по-друге, НДР, що виконуються

за кошти замовників із реального сектору економіки; по-третє, гранти на виконання науково-дослідних робіт, фінансування яких забезпечують міжнародні та вітчизняні фонди різних форм власності; по-четверте, наукові дослідження, які здійснюються викладачами в межах їх другої половини робочого часу на кафедрах; по-п'яте, інші НДР, ініційовані студентами, аспірантами, докторантами та науково-педагогічними працівниками, спрямовані на вирішення важливих науково-практичних завдань. Такий підхід дасть можливість контролювати обмін, подальше використання і впровадження результатів НДР кожної з груп як у навчальному процесі, так і на підприємствах. Локомотивом для розвитку університетської науки повинні стати наукові школи, які очолюють провідні вчені світового рівня, спроможні забезпечити інтеграцію та ефективне використання результатів НДР, отриманих у різних групах наукових досліджень, наведених вище.

Фінансування фундаментальних та прикладних досліджень за рахунок державного бюджету реалізується на підставі поданих проектів українськими вищими навчальними закладами до МОН України. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 р. за № 1084 "Про затвердження Порядку формування і виконання замовлення на проведення фундаментальних наукових досліджень, прикладних наукових досліджень та виконання науково-технічних (експериментальних) розробок за рахунок коштів державного бюджету", щороку МОН України оголошується конкурс. Конкурсний відбір проектів фундаментальних та прикладних досліджень і розробок, виконання яких планується вищими навчальними закладами та науковими установами у майбутньому році за рахунок коштів державного бюджету, здійснюється згідно з відповідним наказом МОН України, Положенням про проведення конкурсного відбору Міністерством освіти і науки України наукових проектів, які виконуються підвідомчими вищими навчальними закладами III – IV рівнів акредитації та науковими установами Міністерства за рахунок коштів загального фонду державного бюджету, затвердженим наказом МОН України від 01.06.2006 р. за № 423, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України від 10.11.2006 р. за № 1196/13070 [8; 19].

Щорічний конкурсний відбір наукових проектів фундаментальних досліджень, прикладних досліджень, науково-технічних (експериментальних) розробок за участю ВНЗ та наукових установ, що належать до сфери управління МОН України, проводиться у два етапи згідно з визначеними напрямками, що складаються із секцій. Такий підхід використовується з метою постійного підвищення наукового рівня фундаментальних досліджень, практичної цінності прикладних досліджень, науково-технічних (експериментальних) розробок на основі затверджених форм проектів та експертних висновків [8; 19].

Перший етап конкурсу проводиться у ВНЗ, за його результатами кращі проекти подаються до МОН України відповідно до графіка. Визначальним у процесі здійснення конкурсного відбору на першому етапі є врахування орієнтації проектів на отримання наукових результатів, які будуть конкурентоспроможними на світовому ринку, матимуть практичне застосування у навчальному процесі. Зокрема це стосується підготовки кадрів найвищої кваліфікації, затребуваних на вітчизняних підприємствах, які вирішуватимуть проблеми у соціальній сфері, а також відповідати-муть Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і розробок вищих навчальних закладів III – IV рівнів акредитації та наукових установ Міністерства освіти і науки на 2012 – 2015 рр., затверджених наказом Міністерства

освіти і науки, молоді та спорту України від 07.06.2011 р. за № 535. На другому етапі проводиться експертиза проектів наукових досліджень і розробок ВНЗ та наукових установ на секціях за фаховими напрямками з подальшим затвердженням результатів на засіданні Наукової ради МОН України. Кращі наукові проекти отримують фінансування, обсяг якою відповідатиме обґрунтованим витратам [8; 17]. Результати, отримані в процесі виконання НДР за кошти державного бюджету, використовуються в подальших дослідженнях аспірантів, докторантів, науково-педагогічних працівників під час виконання магістерських робіт і розробки нових курсів лекцій, виконання досліджень на замовлення підприємств.

Організація досліджень науково-педагогічних працівників ВНЗ у рамках другої половини робочого дня викладачів (далі – кафедральні НДР), здійснюється відповідно до наукових планів кафедр, які розробляються з урахуванням переліку пріоритетних напрямів згідно із Законом України "Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки"; тематичним планом ВНЗ, затвердженим у МОН України; положеннями і стандартами, які регламентують наукову діяльність у вищих навчальних закладах. Кафедральні НДР є невід'ємною важливою складовою навчального процесу студентів та підготовки кадрів найвищої кваліфікації. Крім того, вищі навчальні заклади повинні стати провідними науково-методичними центрами у галузі своєї діяльності, тому отримані наукові результати в процесі виконання кафедральних НДР мають бути авангардними й забезпечити інноваційний розвиток вітчизняних підприємств.

На жаль, сьогодні існують певні недоліки в процесі складання науково-технічних звітів за результатами вико-

нання кафедральних НДР, які повинні не тільки мати відповідну структуру й дати можливість оцінити науково-технічний рівень отриманих результатів досліджень, але й зацікавити підприємців. Тому пропонується обов'язково запровадити наявність наступної інформації у структурі звіту кафедральних НДР: по-перше, вказувати галузь використання та перелік підприємств, організацій і установ, які можуть бути зацікавлені у впровадженні отриманих результатів; по-друге, зазначити шляхи та можливість використання розробок (якісну характеристику наукових досягнень, ступінь готовності до впровадження, їх переваги над світовими аналогами тощо); по-третє, наводити техніко-економічне обґрунтування або доцільність впровадження результатів наукових досліджень та позитивні показники.

Ознаками високої ефективності наукової діяльності вищих навчальних закладів є велика кількість впроваджень результатів НДР на підприємствах, значний обсяг господарських робіт, чимала сума коштів, отриманих від укладання ліцензійних угод і т. ін. Таким чином, чим досконаліша система трансферу технологій та розвиненіша інноваційна інфраструктура у ВНЗ, тим кращі ці показники. На основі проведених досліджень [2; 6; 8; 10; 15] пропонується простежити взаємозв'язок між використанням результатів, які отримані у різних групах НДР вищого навчального закладу, що забезпечує підвищення ефективності використання бюджетних коштів, вкладених у науково-технологічну сферу, завдяки збільшенню трансферу нових технологій на вітчизняні підприємства, і отриманням дивідендів від комерціалізації інтелектуальної власності (рис. 1).

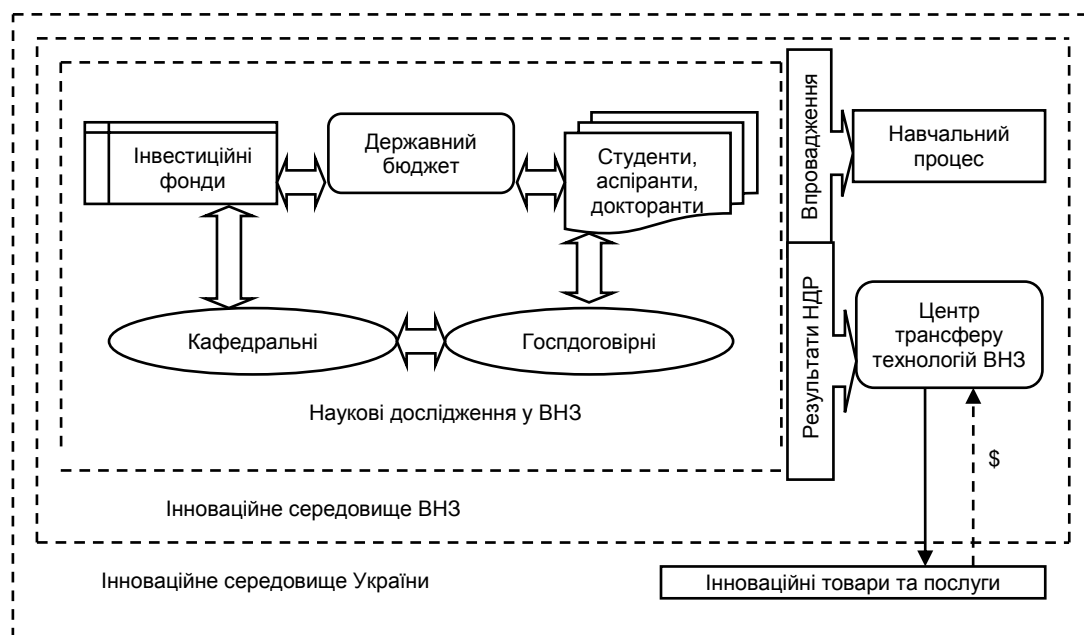

Рис. 1. Взаємозв'язок використання результатів НДР у вищих навчальних закладах для їх ефективного трансферу

Для забезпечення впровадження результатів наукової діяльності у реальному секторі економіки науковцям ВНЗ необхідно не тільки активно і плідно співпрацювати з провідними підприємствами та організаціями регіону, в якому вони знаходяться, а також завойовувати світові ринки. Вирішення питань суто прикладного характеру для потреб

підприємств дає можливість отримати додаткове фінансування для розвитку наукової інфраструктури в університетах. Але це потребує вдосконалення наявних або створення нових структур у складі ВНЗ, що було досліджено і запропоновано раніше в роботах [2; 5; 9 – 13; 15], на підставі яких автор пропонує для підвищення ефективності трансферу

технологій та комерціалізації інтелектуальної власності ВНЗ до складу Центру трансферу технологій ВНЗ додати службу маркетингу (рис. 2), яка забезпечить науковців університету

інформацією щодо реальних потреб ринку в інноваційних товарах та послугах і буде використана для координації напрямів наукових досліджень.

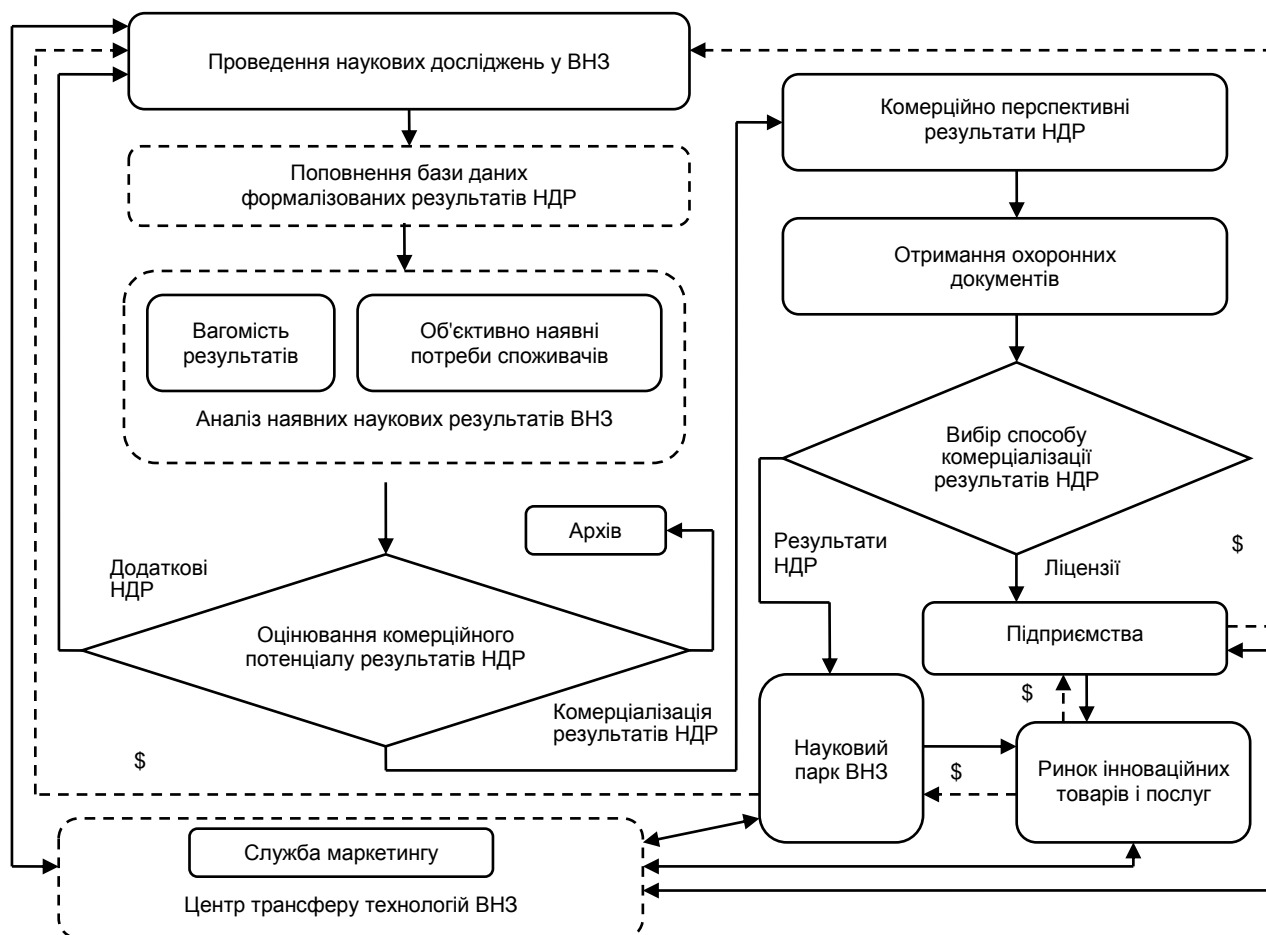

Рис. 2. Доповнення до існуючого підходу трансферу технологій у ВНЗ України на засадах маркетингу

Сьогодні вищі навчальні заклади недостатньо уваги приділяють потребам реального сектору економіки у нових технологіях. Вони більшою мірою проводять наукові дослідження згідно зі своїми інтересами, а потім отримані результати НДР пропонують суб'єктам господарювання. Запропонований підхід (рис. 2) зменшує розрив між наукою і виробництвом завдяки використанню сучасних інструментів маркетингу та дає можливість координувати напрями досліджень у ВНЗ згідно із сучасними світовими тенденціями.

Таким чином, розкрити мету вдосконалення трансферу технологій у вищих навчальних закладах України, орієнтовану на випереджальне врахування попиту реального сектору економіки в інноваціях на основі отриманих результатів наукових досліджень ВНЗ, пропонується через розвиток взаємозв'язку між усіма учасниками цього процесу на основі використання інструментів маркетингу, що наведено на рис. 3.

Університети знаходяться на початку інноваційного процесу і тому інноваційний розвиток вітчизняної економіки залежить від успішності трансферу результатів наукових досліджень ВНЗ, у яких відповідну політику повинні здійс-

нювати спеціальні структурні підрозділи, наприклад, Центр трансферу технологій (далі – Центр), або цю функцію університет може доручити власному науковому парку. Але, на жаль, сьогодні існують певні проблеми, які унеможливають трансфер результатів наукових досліджень ВНЗ їхніми Центрами та уповільнюють розвиток наукових парків як інноваційних структур університету, основні з них належать до трьох груп: 1) взаємовідносини між науковцем (винахідником, викладачем) та вищим навчальним закладом, в якому він працює (недосконалість нормативно-правової бази, яка регламентує виплату винагороди за створену інтелектуальну власність у процесі виконання своїх функціональних обов'язків, в тому числі дивідендів); 2) взаємовідносини між ВНЗ та науковим парком, насамперед це стосується недосконалості механізму передачі активів університету до статутного капіталу наукового парку та отримання дивідендів за комерціалізовану інтелектуальну власність; 3) недосконалість законодавчо-нормативної бази у сфері комерціалізації інтелектуальної власності, яка практично стримує діяльність підрозділів комерціалізації, створених у вищих навчальних закладах.

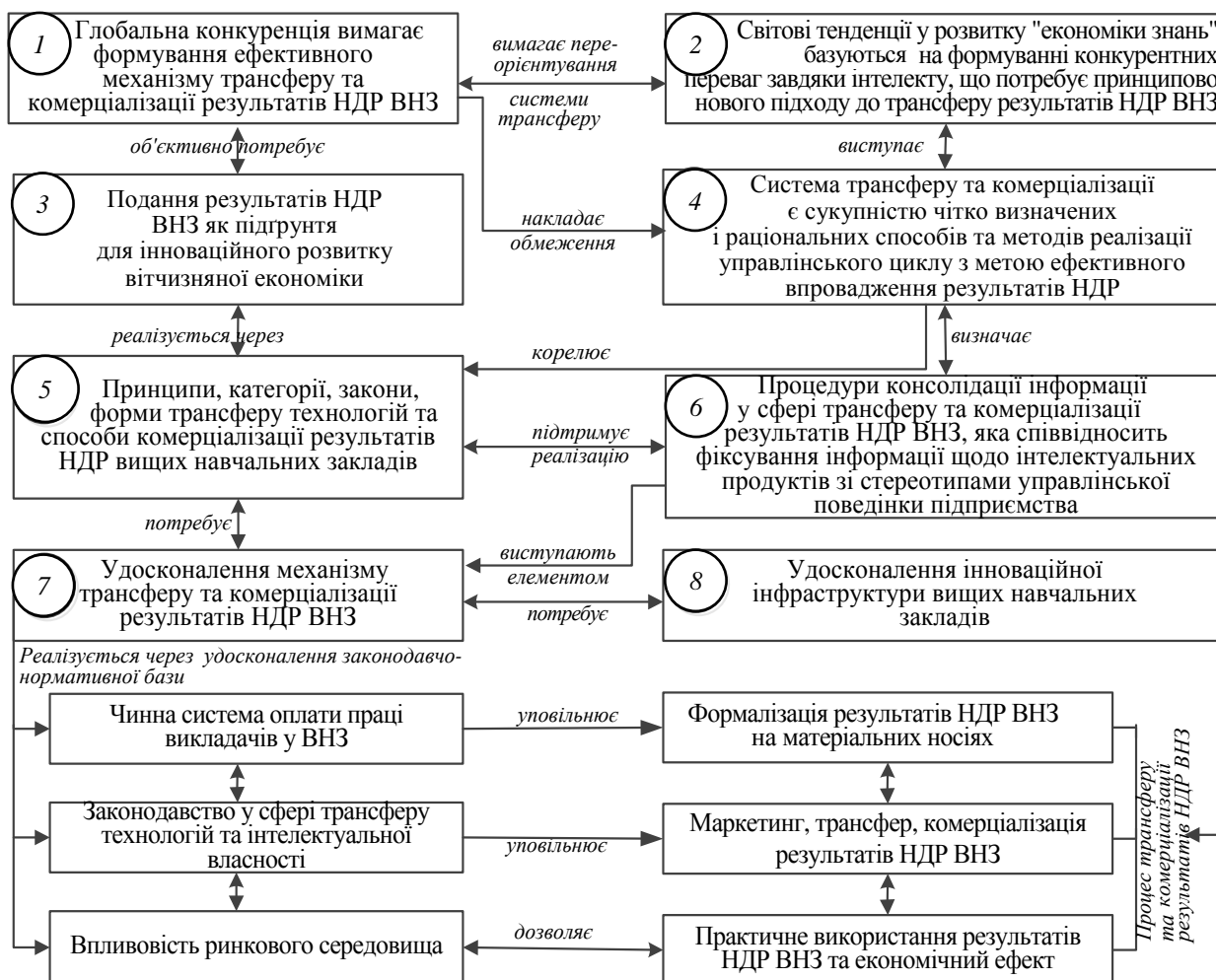

Рис. 3. Трансформація логіки комерціалізації результатів НДР вищих навчальних закладів

Отже, сьогодні слід послідовно та логічно навести лад і досягти потрібного погодження у законодавчо-нормативній базі у сфері трансферу технологій і комерціалізації інтелектуальної власності. Особливо це стосується діяльності центрів трансферу технологій ВНЗ, а також взаємодій між університетами та науковими парками, що потребує проведення поглибленого дослідження для визначення і вирішення наявних проблем у сфері трансферу.

Література: 1. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України : в 3 т. / за ред. акад. НАН України В. М. Гейця, акад. НАН України В. П. Семиноженка, чл.-кор. НАН України Б. Є. Кваснюка. – К. : Фенікс, 2007. – Т. 1 : Економіка знань – модернізаційний проект України. – К. : Фенікс, 2007. – 544 с. 2. Регіональна інноваційна система: теорія і практика : [монографія] / під наук. ред. д-ра екон. наук, проф. В. С. Пономаренка. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2011. – 688 с. 3. Трансфер технологій : монографія / П. Г. Перерва, Д. Коциски, Д. Сакай та ін. – Х. : Віровець А. П. "Апостроф", 2012. – 668 с. 4. Управління інтелектуальною власністю : монографія / П. М. Цибульов, В. П. Чеботарьов, В. Г. Зінов та ін. ; за ред. П. М. Цибульова. – К. : "К.І.С.", 2005. – 448 с. 5. Коюда О. П. Проблеми створення наукових парків в Україні : монографія / О. П. Коюда. – Х. : Компанія СМІТ, 2013. – 312 с. 6. Предпринимательские университеты в инновационной экономике / под общей редакцией профессора Ю. Б. Рубина. – М. : ООО "Маркет ДС Корпорейшн", 2005. – 402 с. 7. Проблеми ефективності наукової та освітньої діяльності у вищих навчальних закладах. Пропозиції

Харківського національного економічного університету щодо вдосконалення законодавчого та нормативного забезпечення : препринт / укл. Пономаренко В. С., Єрмаченко В. С., Іванов Ю. Б. та ін. ; наукове керівництво докт. екон. наук, професора Пономаренка В. С. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 52 с. 8. Воликов В. В. Удосконалення механізму фінансування та вкладення бюджетних коштів у виконання науково-дослідних робіт вищих навчальних закладів та наукових установ / В. В. Воликов // Економіка розвитку. – 2014. – № 1 (69). – С. 5–12. 9. Воликов В. В. Роль вищих навчальних закладів в формуванні та розвитку регіональної інфраструктури знань / В. В. Воликов // Воспроизводство интеллектуального капитала в системе высшего профессионального образования : материалы Всерос. науч.-практ. конф. с межд. уч. (г. Белгород, 18 – 22 ноября 2013 г.) ; отв. ред. И. С. Шаповалова. – Белгород : ИД "Белгород" НИУ "БелГУ", 2013. – С. 136–141. 10. Воликов В. В. Комерціалізація результатів науково-дослідних робіт вищих навчальних закладів як засіб економічного зростання підприємств [Текст] / В. В. Воликов, Л. М. Архипенко // Резерви економічного зростання та інноваційного розвитку : тези доповідей IV Всеукраїнської науково-практичної конференції 14 березня 2013 р. ; Кіровоградський національний технічний університет. – Кіровоград : ПП "Центр оперативної поліграфії "Авангард", 2013. – С. 25–29. 11. Воликов В. В. Розвиток комерційного трансферу результатів науково-дослідної діяльності ВНЗ / В. В. Воликов, І. П. Дзьобко // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності : збірник наукових праць. – Маріуполь : ДВНЗ "ПДТУ", 2012. – Вип. 1, т. 3. – С. 290–294. 12. Воликов В. В. Створення Центру комерціалізації інтелектуальної власності у складі

вищого навчального закладу / В. В. Воликов // Менеджмент підприємств / материалы Пятой всеукраинской научно-практической конференции студентов, аспирантов, докторантов (Симферополь, Таврический национальный университет им. В. И. Вернадского). – 2007. – С. 277–279. 13. Воликов В. В. Коммерциализация интеллектуальной собственности в высших учебных заведениях и научно-исследовательских организациях / В. В. Воликов // Міжнародна науково-практична конференція "Перспективи та пріоритети розвитку людського капіталу в умовах глобалізації" : збірник наукових робіт "Управління розвитком". – 2006. – № 4. – С. 40–42. 14. Кардош М. Роль освіти в підтримці змін на шляху до стійкого розвитку: дослідження на прикладі румунських університетів / М. Кардош // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 1 (139). – С. 337–345. 15. Коюда В. О. Процес комерціалізації інноваційних розробок вищих навчальних закладів / В. О. Коюда, В. В. Воликов // Науково-технічна інформація : науково-практичний інформаційний журнал. – 2010. – № 4 (46). – С. 11–15. 16. Механізм державного управління науково-технологічною сферою (світовий та вітчизняний досвід) : монографія / Л. А. Мусина, Т. К. Кваша, Н. В. Березняк та ін. – К. : УкрІНТЕІ, 2009. – 216 с. 17. Парфьонова Л. Г. Місце та роль системи вищої освіти у сучасному суспільстві / Л. Г. Парфьонова // Економіка розвитку. – 2012. – № 3 (63). – С. 91–96. 18. Федулова Л. І. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика / Л. І. Федулова ; за ред. д-ра екон. наук, проф. Л. І. Федулової. – К. : Основа, 2005. – 552 с. 19. Міністерство освіти і науки України. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua>.

References: 1. Stratehichni vykylyky XXI stolittia suspilstvu ta ekonomitsi Ukrainy : in 3 vol. / za red. akad. NAN Ukrainy V. M. Heitsia, akad. NAN Ukrainy V. P. Seminozhenka, chl.-kor. NAN Ukrainy B. Ye. Kvasniuka. – K. : Feniks, 2007. Vol. 1: Ekonomika znan – modernizatsiyni proekt Ukrainy. – K. : Feniks, 2007. – 544 p. 2. *Rehionalna innovatsiina sistema: teoriia i praktyka* : [monohrafiia] [The Regional Innovation System: Theory and Practice: monograph] / pid. nauk. red. d-ra ekon. nauk, prof. V. S. Ponomarenka. – Kh. : VD "INZHEK", 2011. – 688 p. 3. *Transfer tekhnologii : monohrafiia* [Transfer of Technologies : monograph] / P. H. Pererva, D. Kotsyky, D. Sakai et al. – Kh. : Virovets A. P. "Apostrof", 2012. – 668 p. 4. *Upravlinnia intelektualnoi vlasnosti : monohrafiia* [Intellectual Property Management : monograph] / P. M. Tsybulov, V. P. Chebotarov, V. H. Zinov et al. ; za red. P. M. Tsybulova. – K. : "K.I.S.", 2005. – 448 p. 5. *Koiuda O. P. Problemy stvorennia naukovykh parkiv v Ukraini : monohrafiia* [The Problems of Creating Scientific Parks in Ukraine : monograph] / O. P. Koiuda. – Kh. : Kompaniia SMIT, 2013. – 312 p. 6. *Predprinimatelskie universitety v innovatsionnoy ekonomike / pod obshchey redaktsiyei professora Yu. B. Rubina*. – M. : OOO "Market DS Korporatsiia", 2005. – 402 p. 7. *Problemy efektyvnosti naukovoї ta osvithoi diialnosti u vyshchykh navchalnykh zakladakh. Propozytii Kharkivskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu shchodo vdoskonalennia zakonodavchoho ta normatyvnoho zabezpechennia* : preprint / ukl. Ponomarenko V. S., Yermachenko V. Ye., Ivanov Yu. B. et al. ; naukov. kerivnytstvo dokt. ekon. nauk. profesora Ponomarenka V. S. – Kh. : Vyd. KhNEU, 2013. – 52 p. 8. Volikov V. V. *Udoskonalennia mekhanizmu finansuvannia ta vkladennia biudzhetnykh koshiv u vykonannia naukovykh doslidnykh robiv vyshchykh navchalnykh zakladiv ta naukovykh ustanov* [Improving the Mechanism of Financing and Investing Budget Costs in Research Work of Higher Educational Establishments and Scientific Institutions] / V. V. Volikov // Ekonomika rozvytku. – 2014. – No. 1 (69). – P. 5–12. 9. Volikov V. V. *Rol vyshchykh uchebnykh zavedeniy v formirovannii i razvitii regionalnoy infrastruktury znaniy* / V. V. Volikov // *Vosproizvodstvo intelektualnogo kapitala v sisteme vysshego professionalnogo obrazovannia* : materialy Vseros. nauch.-prakt. konf. s mezhd. uch. (g. Belgorod, 18 – 22 noyabrya 2013 g.) ; otv. red. I. S. Shapovalova. – Belgorod : ID "Belgorod" NIU "BelGU", 2013. – P. 136–141. 10. Volikov V. V. *Komertsializatsiia rezultativ naukovykh doslidnykh robiv vyshchykh navchalnykh zakladiv yak zasib ekonomichnoho zrostantia pidpry-*

iemstv [Tekst] / V. V. Volikov, L. M. Arkhypenko // *Rezervy ekonomichnoho zrostantia ta innovatsiinoho rozvytku* : tezy dopovidei IV Vseukrainskoi naukovykh praktychnoi koferentsii 14 bereznia 2013 r. ; Kirovohradskiy natsionalnyi tekhnichnyi universytet. – Kirovohrad : PP "Tsentr operativnoi polihrafii "Avanhard", 2013. – P. 25–29. 11. Volikov V. V. *Rozvytok komertsii noho transferu rezultativ naukovykh doslidnoy diialnosti VNZ* / V. V. Volikov, I. P. Dzobko // *Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti* : zbirnyk naukovykh prats. – Mariupol : DVNZ "PDTU", 2012. – Issue. 1, vol. 3. – P. 290–294. 12. Volikov V. V. *Stvorennia Tsentru komertsializatsii intelektualnoi vlasnosti u skladi vyshchoho navchalnoho zakladu* / V. V. Volikov // *Menedzhment predprinimatelskoy deyatelnosti* : materialy Pyatoy Vseukrainskoy naucho-praktycheskoy konferentsii studentov, aspirantov, doktorantov (Simferopol, Tavricheskyy natsionalnyy universitet im. V. I. Vernadskogo). – 2007. – P. 277–279. 13. Volikov V. V. *Komertsializatsiya intelektualnoy sobstvennosti v vyshchykh uchebnykh zavedeniyakh i naucho-issledovatel'skikh organizatsiyakh* [Commercialization of Intellectual Property in Higher Educational Establishments and Research Institutions] / V. V. Volikov // *Mizhnarodna naukovykh praktychna konferentsiia "Perspektyvy ta priorytety rozvytku liudskoho kapitalu v umovakh hlobalizatsii"* : zbirnyk naukovykh robiv "Upravlinnia rozvytkom". – 2006. – No. 4. – P. 40–42. 14. *Kardosh M. Rol osvity v pidtrymsi zmin na shliakhu do stiikoho rozvytku: doslidzhennia na prykladi rumunskykh universytetiv* [The Role of Education in Supporting Change on the Way to Sustainable Development : Research Based on Romania Universities] / M. Kardosh // *Aktualni problemy ekonomiky*. – 2013. – No. 1 (139). – P. 337–345. 15. *Koiuda V. O. Protses komertsializatsii innovatsiinykh rozrobok vyshchykh navchalnykh zakladiv* [The Process of Commercialization of Innovative Developments of Higher Educational Institutions] / V. O. Koiuda, V. V. Volikov // *Naukovo-tekhnichna informatsiia : naukovykh praktychni informatsiyni zhurnal*. – 2010. – No. 4 (46). – P. 11–15. 16. *Mekhanizm derzhavnoho upravlinnia naukovykh tekhnologichnoy sferoiu (svitoviy ta vitchyzniani dosvid)* : monohrafiia [The Mechanism of Science and Technology State Management (World and Domestic Experience) : monograph] / L. A. Musina, T. K. Kvasna, N. V. Berenziak et al. – K. : UkrINTEI, 2009. – 216 p. 17. *Parfonova L. H. Mistse ta rol systemy vyshchoy osvity u suchasnomu suspilstvi* [The Place and Role of Higher Education System in Modern Society] / L. H. Parfonova // *Ekonomika rozvytku*. – 2012. – No. 3 (63). – P. 91–96. 18. *Fedulova L. I. Innovatsiyni rozvytok ekonomiky: model, sistema upravlinnia, derzhavna polityka* / L. I. Fedulova / za red. d-ra ekon. nauk, prof. L. I. Fedulovoi. – K. : Osнова, 2005. – 552 p. 19. *Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy*. – Access mode : <http://mon.gov.ua>.

Інформація про автора

Воликов Володимир Володимирович – канд. екон. наук, начальник науково-дослідного сектору Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (61166, Україна, м. Харків, пр. Леніна, 9-А, e-mail: vvv@hneu.edu.ua).

Інформація об авторе

Воликов Владимир Владимирович – канд. екон. наук, начальник научно-исследовательского сектора Харьковского национального экономического университета имени Семена Кузнеця (61166, Украина, г. Харьков, пр. Ленина, 9-А, e-mail: vvv@hneu.edu.ua).

Information about the author

V. Volikov – PhD in Economics, Head of Scientific and Research Department of Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9-A Lenin Ave., 61166, Kharkiv, Ukraine, e-mail: vvv@hneu.edu.ua).

Стаття надійшла до ред.
24.11.2014 р.